

VII

DOKUMENTI

Načrt za uveljavljanje enakosti spolov na UL FF

1. Enakost spolov v domačih in mednarodnih resolucijah ter strategijah

Enakost spolov je eden izmed najpomembnejših ciljev velike večine strateških dokumentov, tako v domačem kot v mednarodnem visokošolskem in raziskovalnem prostoru. Med tovrstnimi domačimi dokumenti je treba najprej izpostaviti *Resolucijo o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških (2015–2020)*. Ta med osmimi prednostnimi področji omenja tudi »družbo znanja brez spolnih stereotipov« (ReNPEM-ŽM15–2¹), iz česar sledi, da nas ta dokument zavezuje k odpravljanju spolnih neenakosti tudi v znanosti in visokem šolstvu.

V omenjeni resoluciji je med drugim zapisano: »Znanstvenih analiz in raziskav o enakosti spolov je v Sloveniji malo. Izvajajo se nesistematično in večinoma je le od prizadevanj posameznikov in posameznic, ki so zainteresirani za tovrstne raziskave, odvisno, ali jim bo uspelo pridobiti sredstva za tovrstne teme. V zadnjih letih je bilo nekaj tovrstnih raziskav sofinanciranih v okviru Ciljnih razvojnih programov, ki jih razpisuje Javna agencija za raziskovalno dejavnost.« (str. 36)

Hkrati ta dokument v ospredje postavlja potrebo po boljši opremljenosti s podatki, analizami in raziskavami o enakosti spolov ter kot cilj navaja povečanje števila znanstvenih raziskav in analiz o enakosti spolov. Ukrepi, zapisani v resoluciji, predvidevajo »spodbujanje in podporo

1 <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO108>

raziskavam in študijam o enakosti spolov« in »vključitev vidika spola v relevantne analize in raziskave« (str. 39).

Resolucija prav tako opozarja na velike razlike v plačah, nagradah in častnih nazivih. Med drugim navaja naslednje: »Med dobitniki najvišjih nagrad za znanost, Zoisove nagrade za življenjsko delo, v času med letoma 2000 in 2012 ni bilo nobene ženske. Seznam častnih doktoratov Univerze v Ljubljani od leta 1929, odkar se podeljuje ta naslov, do leta 2010 pokaže, da je bilo podeljenih 72 častnih doktoratov in ta naziv so dobile le štiri ženske. Med vsemi dobitniki oziroma dobitnicami naziva 'častni senator' Univerze v Ljubljani, ki se podeljuje od leta 1997, ni bilo do zdaj še nobene ženske.« (str. 38). Tudi zaradi teh dejstev je *Resolucija* usmerjena v zmanjšanje neenakosti med ženskami in moškimi v znanosti, pri čemer je njen osrednji cilj povečanje udeležbe žensk v znanosti in visokem šolstvu in izboljšanje njihovega položaja.

Podobno kot predstavljena nacionalna resolucija tudi *Resolucija o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011–2020* (ReRIS11–20²) med cilji predvideva izboljšanje kariernih priložnosti za raziskovalce in raziskovalke ter vključitev načela enakih možnosti spolov. »Treba je zmanjšati vertikalno segregacijo, zato pa sta zelo pomembni podpora odločitvene ravni za spremembe in posodobitev raziskovalnih organizacij. Prva je potrebna za sprejetje ukrepov za enakost spolov, za spremembo zakonodaje in usmeritev pozornosti na vlogo spolov v raziskavah, pri pedagoškem delu in upravljanju institucij. Osnovni pogoj za tako podporo je dobra seznanjenost s pomembnostjo enakosti spolov.« (str. 20)

Na podobnih izhodiščih temelji tudi *Strategija Univerze v Ljubljani na kadrovskega področju za raziskovalce in pedagoge z akcijskim načrtom za obdobje 2017–2020*,³ saj poudarja predvsem povečanje udeležbe žensk v znanosti in izboljšanju njihovega položaja. Za dosego cilja enakomerne zastopanosti spolov na vodilnih delovnih mestih so predvideni naslednji trije ukrepi: (1) letno spremljanje zastopanosti spolov na različnih delovnih mestih in organih upravljanja, (2) priprava priporočil članicam glede upoštevanja enakomerne zastopanosti spolov pri napredovanjih in

2 <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO68>

3 https://www.unilj.si/raziskovalno_in_razvojno_delo/mednarodna_mobilnost_raziskovalcev/strategija_za_razvoj_karier_raziskovalcev

volitvah na vodilna delovna mesta ter v organe upravljanja na fakultetah in (3) priprava spremembe pravilnika UL o volitvah organov upravljanja z elementom upoštevanja ženskih kvot (str. 5).

K enakosti spolov v visokošolskem prostoru strateško usmerja tudi Evropska komisija, med drugim tudi s spodbujanjem institucionalnih načrtov za enakost spolov (NES). NES je umeščen med cilje EU na področju enakosti spolov,⁴ med katerimi so trije, ki so neposredno povezani z aktivnostmi promocije enakosti spolov v politikah raziskovanja in inovacij v EU:⁵ (1) spodbujanje enakosti v raziskovalnih karierah, (2) zagotavljanje ravnovesja enakosti spolov v procesih in organih vodenja in odločanj in (3) integracija dimenzije spola v raziskovalne/inovacijske vsebine.

Pri doseganju treh splošnih ciljev in drugih specifičnih ciljev⁶ je posebna skrb namenjena institucionalnim strategijam, med njim tudi NES, ki naj bi prispevali k odpravi neenakosti spolov, tudi tistih, ki so lastne visokošolskim institucijam v njihovih specifičnih nacionalnih okoljih. Na te opozarjajo različne mednarodne raziskave, kot je na primer *She figures*.⁷

2. **Strateški koraki za vzpostavitev enakosti spolov na UL FF**

Na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani je bila med marcem in oktobrom 2019 v okviru projekta *Gearing Roles* (H2020)⁸ opravljena začetna analiza stanja enakosti spolov na UL FF. V preliminarni analizi se je pokazalo, da bi bilo za vzpostavljanje enakosti spolov na FF potrebno narediti začetne korake predvsem na naslednjih področjih:

4 Glej tudi: Strategija o enakosti spolov, EC: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamentalrights/gender-equality/gender-equality-strategy_en

5 <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/promoting-gender-equality-research-andinnovation>

6 https://eige.europa.eu/sites/default/files/era-communication_en_2012_0.pdf

7 https://ec.europa.eu/info/publications/she-figures-2018_en Vsakoletna raziskava, financirana s strani EK in ponuja pregled stanja na področju enakosti spolov v polju raziskovanja in visokega šolstva v Evropi. S širokim naborom indikatorjev raziskava spremlja in ocenjuje učinke politik na področju enakosti spolov.

8 *Gearing roles*, <https://gearingroles.eu/>.

2.1. Sistematično zbiranje in spremljanje podatkov za vse zaposlene in študentsko populacijo po spolu

Zgoraj omenjena začetna analiza o enakosti spolov na UL FF je pokazala, da so baze podatkov na naši fakulteti, ki jih zbirajo posamezne službe o zaposlenih in študentski populaciji, in registri med seboj nekompatibilni in neusklajeni ter v trenutnem stanju ne omogočajo spremljanja in primerjave zbranih podatkov po spolu. Prav vzpostavitev sistematičnega zbiranja podatkov po spolu pa je nujen korak, ki bi omogočal analize na konkretnih podatkih, te pa bi bile temelj za premisleke in načrtovanje praks za zagotavljanje enakosti spolov na UL FF. Primerjalne študije in prakse institucij, ki tovrstne analize že izvajajo, kažejo, da je treba spremljati predvsem naslednje:

- Razmerja po spolu (pedagoško in strokovno osebje, študentska populacija) na posameznem oddelku, v strokovnih službah, na študijskih programih in stopnji študija;
- Razmerja po spolu med pedagoškim osebjem po habilitacijskem nazivu in povprečen čas napredovanja, prehoda med nazivi in delovnimi mesti ter na plačni lestvici na ravni institucije in oddelka;
- Razmerja po spolu v strokovnih službah po nazivu in povprečen čas napredovanja, prehoda med nazivi in delovnimi mesti in na plačni lestvici;
- Razmerja po spolu med vrstami pogodb.

FF bo preučila možnosti, kako učinkovito in sistematično zbirati in spremljati podatke po spolu na zgoraj navedenih področjih znotraj novega poslovno-informacijskega sistema APIS.

2.2. Enake možnosti spolov pri zaposlovanju, napredovanju in kariernih možnostih ter pri usklajevanju profesionalnega in zasebnega življenja

Filozofska fakulteta UL trenutno sistematično ne zbira podatkov o zaposlovanju, napredovanju in kariernih možnostih zaposlenih, o zasedbi vodilnih in vodstvenih položajev, nagradah in priznanjih ipd., ki bi omogočali sledljivost napredovanja zaposlenih na njihovi karierni poti. Vzpostavitev sistematičnega zbiranja tovrstnih podatkov po spolu bi omogočila oblikovanje učinkovitejših ukrepov ter tako pomembno doprinesla k vzpostavitvi enakih možnosti v zaposlovanju in napredovanju.

Mednarodne primerjave in podatki⁹ na področju zaposlovanja, napredovanja in kariernih možnosti kažejo, da so ženske še vedno v deprivilegiranim položaju. V izogib reprodukciji tovrstne neenakosti bi bilo treba na UL FF skozi prizmo enakosti spolov pregledati in dograditi obstoječe mehanizme in prakse na področju zaposlovanja, napredovanja in usklajevanja profesionalnega in zasebnega življenja.

Kot primer dobre prakse na področju enakosti kariernih možnosti se v evropskem visokošolskem prostoru uvajajo različne oblike mentoriranja doktorantk (asistentk, lektorice in raziskovalk) na začetku profesionalne poti in ob prehodih med nazivi, še posebej v obdobjih, ki so povezana z večjimi izzivi usklajevanja zasebnega in poklicnega življenja.

Mednarodni podatki in študije¹⁰ kažejo, da so ženske zaradi različnih razlogov v manjši meri prisotne na vodstvenih pozicijah in v odločevalskih telesih v primerjavi z moškimi. V akademskem polju je to deloma povezano z naravo dela na teh pozicijah, s prevelikimi administrativnimi obremenjenostmi, s prekrivanjem tega dela z ostalimi pedagoškimi in raziskovalnimi obveznostmi, kar zmanjšuje tudi možnosti razvoja profesionalne kariere, deloma pa razloge za tako stanje lahko iščemo v predsodkih, spolnih stereotipih, samo-omejevanju žensk in podobno.

V luči zgoraj omenjenih ovir je na UL FF treba premisliti, kako, s kakšnimi ukrepi oz. politikami bomo omogočili enak dostop žensk in moških do najvišjih vodstvenih pozicij (npr. dekanska in prodekanska mesta),

9 Eurostat: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/sdg_05_20

10 She figures: https://ec.europa.eu/info/publications/she-figures-2018_en

še posebej v razmerju z usklajevanjem obsega dela iz naslova teh pozicij, skrbi za akademske dosežke in usklajevanja z zasebnim življenjem.

2.3. Spol v raziskovanju, učnih načrtih in pedagoškem procesu

Evropska unija na skrb za enakost spolov opozarja na različne načine, med drugim tudi s smernicami za ocenjevanje raziskovalnih projektov.¹¹ Dimenzija spola v raziskovanje vključuje razmislek o dimenzijah spola na različnih ravneh: na ravni raziskovalnih vsebin, na ravni spolno uravnoteženih raziskovalnih skupin in na ravni spolno občutljivih praks pri ocenjevanju prijav projektov.

Podobno je dimenziji spola treba posvetiti skrb pri vključevanju v študijske vsebine, na ravni študijskih programov, predmetov in posameznih vsebin pri predmetih. Ob tem kaže opozoriti tudi na nesprejemljivost spolno specifičnih (pristranskih) praks v samem pedagoškem procesu (npr. spolno specifična delitev nalog in vlog pri delu s študentkami_i, spolno pristranske priložnosti za sodelovanje in dokazovanje, označevanje študentk kot »pridnih in delovnih«, študentov pa kot »pametnih in spodobnih«).

Analiza je za UL FF pokazala, da je tovrstna skrb prepuščena iniciativi posameznih profesorice in profesorjev, ki vključujejo dimenzijo spola v svoje predmete. Umanjka pa širša senzibilnost za preprečevanje reproduciranja spolnih stereotipov in neenakosti v pedagoškem in raziskovalnem delu. Na FF bomo preučili dobre prakse na tem področju in pripravili priporočila oz. smernice za vključevanje dimenzije spola v raziskovanju in v pedagoškem procesu.

2.4. Spolno občutljiva raba jezika

Senat Filozofske fakultete je leta 2018 sprejel sklep o spolno vključujočem jeziku. V tej luči bo posebna delovna skupina Senata nadaljevala delo, ki ga vključujemo tudi v NES.

11 https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/gender/h2020-hi-guidegender_en.pdf

2.5. Spolni stereotipi, spolna diskriminacija in spolno nadlegovanje

Čeprav je bilo iz pogovorov v fokusnih skupinah, ki so bili na UL FF opravljani v okviru projekta *Gearing Roles*, mogoče ugotoviti, da so se ženske tudi na UL FF soočale s spolnimi stereotipi, diskriminatornimi praksami in spolnim nadlegovanjem, Filozofska fakulteta nima nobenih posebnih mehanizmov za vodenje takšnih primerov in nudenja pomoči ženskam, ki so takšne prakse doživele.

Spolno nadlegovanje se v akademskem polju pojavlja na vseh ravneh, tako v odnosih med študentkami in študenti samimi kot tudi v odnosih med študentkami in študenti ter profesorji in profesorricami, prisotno pa je tudi na različnih nivojih na hierarhični lestvici zaposlenih. Mednarodne raziskave¹² kažejo, da so rizične skupine predvsem študentke in študenti, mlajše ženske, ženske z negotovostjo zaposlitve in določene manjšine. Izpostavljenost spolnemu nadlegovanju ima za žrtve fizične, psihične in profesionalne posledice, ki vodijo v depresije, anksioznosti, tveganja za odvisnosti, pa tudi v upad motivacije za delo, okrnjene možnosti napredovanja in podobno.

V tem kontekstu bo FF preučila možnosti za vzpostavitev fakultetnih mehanizmov, ki jih nalaga *Pravilnik o ukrepih za varovanje dostojanstva zaposlenih na UL in študentov UL*.

2.6. Enakost spolov kot del poslanstva UL FF

V *Letnem poročilu* Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani za leto 2019 je bilo med temeljnimi usmeritvami zapisano, da smo pri svojem pedagoškem in raziskovalnem delu zavezani vrednotam humanosti, svobode, solidarnosti, enakosti, vključno z enakostjo spolov in pravičnosti.

V tej luči bo na FF enakost spolov dobila posebno mesto pri predstavljanju UL FF tako na uradnih spletnih straneh kot v drugih pomembnih dokumentih, kjer je opredeljeno njeno poslanstvo.

Dokument je obravnavala in potrdila Komisija za kakovost Filozofske fakultete UL na svoji redni seji 28. aprila 2020.

12 https://www.superaproject.eu/wp-content/uploads/2018/12/Sexual-harassment-in-academia_VR_2018.pdf

STROKOVNE SMERNICE

Preprečevanje spolnega in drugega nadlegovanja, trpinčenja in nasilja

Jasna Podreka, Milica Antić Gaber, Barbara Pihler Ciglič
in Jana Kenda

Naslovna fotografija: Isaiah Rustad

Izdala: Filozofska fakulteta UL (Komisija za kakovost)
Ljubljana, 2021

KAZALO

Uvod	246
Opredelitev pojmov	247
Nasilje	247
Spolno nadlegovanje in nadlegovanje na podlagi spola	247
Oblike ravnanj, ki lahko pomenijo spolno nadlegovanje ali nadlegovanje na podlagi spola	248
Spolno nasilje.....	249
Nasilje na podlagi spola	250
Nasilje in nadlegovanje na podlagi drugih osebnih okoliščin	251
Razlika med (spolnim) nadlegovanjem in (spolnim) nasiljem.....	252
Trpinčenje	253
Etične zaveze UL FF	255
Varnost in dobro počutje	255
Sočutje	255
Podpora in pomoč	256
Zaupnost in zasebnost	257
Cilji, vedênja, razmerja in lokacije	257
Cilji UL FF v boju zoper spolno in drugo nadlegovanje ter nasilje ali trpinčenje.....	257
Vedênja.....	258
Razmerja in lokacije.....	259
Mehanizmi pomoči in podpore na UL FF	260
Zaupne osebe za primere spolnega ter drugega nadlegovanja in nasilja, nasilja na podlagi spola ter trpinčenja.....	260
Odgovornosti zaupnih oseb	260
Napotki osebam, ki doživljajo spolno ali drugo nadlegovanje, spolno nasilje, nasilje na podlagi spola ali trpinčenje.....	261
Napotki osebam, ki so priče spolnemu ali drugemu nadlegovanju, spolnemu nasilju, nasilju na podlagi spola ali trpinčenju	263

Napotki osebam, ki se jim žrtev zaupa	264
Pomoč osebam s hendikepom ter osebam iz različnih kulturnih in socialnih okolij.....	265
Postopki ukrepanja	266
Neformalno ukrepanje	266
Formalno ukrepanje	267
Zaključek formalnega postopka na Univerzi v Ljubljani	269
Preverjanje dogajanja po zaključku primera.....	269
Pravice žrtve in pravice prijavljene osebe	270
Pravice žrtve	270
Pravice prijavljene osebe	270
Preventivne dejavnosti	271
Kam se še lahko obrnem po pomoč?	272
Viri in literatura	274

1. Uvod

Na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani smo zavezani k vrednotam humanosti, svobode, solidarnosti, pravičnosti ter enakosti, vključno z enakostjo spolov, zato zagovarjamo ničelno toleranco do vsakršnih oblik spolnega nadlegovanja ter drugih oblik nadlegovanja, nasilja na podlagi spola, trpinčenja in vseh drugih oblik nasilja. Nasilje v kateri koli pojavnosti obliki in nad komer koli je nesprejemljivo. Etična odgovornost vodstva fakultete, zaposlenih na fakulteti ter študentk in študentov je, da takšna dejanja preprečujemo in zoper njih dejavno ukrepamo. Zato je pomembno, da ob vsakršni zaznavi nesprejemljivih ravnanj in vedenj reagiramo odločno in hitro.

»Na UL FF zagovarjamo ničelno toleranco do vsakršnih oblik spolnega ali drugega nadlegovanja ter nasilja, nasilja na podlagi spola in trpinčenja.«

Glavni namen pričujočih strokovnih smernic je vzpostaviti jasne postopke ravnanja in obravnave v primerih, ko so osebe, ki so na kakršen koli način del fakultetne skupnosti, izpostavljene spolnemu nadlegovanju ali drugim oblikam nadlegovanja, nasilju na podlagi spola, trpinčenju ali drugim oblikam nasilja oziroma so povzročitelji oziroma povzročiteljice takšnih dejanj.¹

Strokovne smernice temeljijo na *Pravilniku o varovanju dostojanstva zaposlenih UL in študentov UL*, *Pravilniku o disciplinski odgovornosti študentov UL* in na določilih *Zakona o delovnih razmerjih*, *Zakona o varstvu pred diskriminacijo*, *Kazenskega zakonika*, *Zakona o varnosti in zdravju pri delu* in *Zakona o javnih uslužbencih*.

1 Pričujoče strokovne smernice so rezultat dela in sodelovanja Komisije za kakovost UL FF ter projektne skupine mednarodnega projekta Gearing Roles. Projekt Gearing Roles je štiriletni projekt, ki ga financira Evropska komisija v okviru programa H2020. Projekt je namenjen spodbujanju enakosti spolov v raziskovalnih in akademskih institucijah.

2. Opredelitev pojmov

2.1. Nasilje

O dobrih medčloveških odnosih lahko govorimo le, kadar vsi vključeni spoštujemo človekove pravice ter osebne meje posameznic in posameznikov. Zavedati se moramo, da vsak konflikt ni tudi nasilje. Konflikt pomeni različnost mnenj, stališč, nasprotujočih ali izključujočih se želja ljudi, cilj reševanja konflikta pa je priti do dogovora, ki je uresničljiv in sprejemljiv za vse vključene osebe. Nasilje nasprotno pomeni ponižati drugo osebo, jo prestrašiti, uničiti ali ji škodovati. O nasilju tako govorimo takrat, ko je pri posamezniku ali skupini prisotna zavestna težnja k zlorabi vzpostavljenih moči in nadzora nad drugim in gre za namerno, nadzorovano ter premišljeno enkratno ali ponavljajoče se dejanje, ter tudi takrat, ko je zloraba vzpostavljenih moči in nadzora učinek dejanj, ne glede na težnje ali namere. Tovrstno delovanje se praviloma manifestira skozi različne oblike nasilja, kot so psihično, fizično, spolno, ekonomsko nasilje, zanemarjanje in zalezovanje.

Ko govorimo o nadlegovanju in nasilju, ki se dogaja v formalnih okoliščinah, kot je delovno okolje ali študijski proces, mislimo na vsa vedénja, ki presegajo formalne oblike odnosov, posegajo v posameznikovo/posamezničino intimo in v njem/njej vzbujajo nelagodje, strah, podrejenost, sram, slabo počutje, stisko.

2.2. Spolno nadlegovanje in nadlegovanje na podlagi spola

V slovenski zakonodaji je spolno nadlegovanje opredeljeno v *Zakonu o delovnih razmerjih* (ZDR-1, 2013) in *Zakonu o varovanju pred diskriminacijo* (ZVarD, 2016):

»Spolno nadlegovanje je kakršna koli oblika neželenega verbalnega, neverbalnega ali fizičnega ravnanja ali vedenja spolne narave z učinkom ali namenom prizadeti dostojanstvo osebe, zlasti kadar gre za ustvarjanje zastraševalnega, sovražnega, ponižujočega, sramotilnega ali žaljivega okolja.« (7. člen ZDR-1; 8. člen ZVarD)

Spolno nadlegovanje je pomensko širok pojem, ki ni nujno povezan le s spolnim vedenjem in ni nujno usmerjen na določeno osebo, saj lahko vključuje tudi javno izrečene negativne komentarje o ženskah ali moških kot družbeni skupini. V takšnih primerih govorimo o **nadlegovanju na podlagi spola**.

Spolno nadlegovanje prizadane dostojanstvo žrtve, njena čustva in osebnost. Evropski parlament opozarja, da spolno nadlegovanje sodi med najskrajnejše, vendar močno razširjene oblike diskriminacije na podlagi spola. Večina, kar 90 % vseh žrtev, so osebe ženskega spola. Po podatkih agencije za temeljne pravice (FRA) iz leta 2012 je 55 % žensk v EU v času svojega življenja doživelo spolno nadlegovanje (FRA, 2014).²

2.3. Oblike ravnanj, ki lahko pomenijo spolno nadlegovanje ali nadlegovanje na podlagi spola

- **Fizične oblike** (spolno sugestivne geste, neželjeno objemanje ali poljubljanje, nepotrebno dotikanje, trepljanje, ščipanje, spolni napad, vsiljen spolni odnos ...);
- **verbalne oblike** (nedobrodošlo osvajanje, spreminjanje službenih in študijskih tem v spolne, opolzki komentarji, zgodbe, šale ali opazke s spolno vsebino, neželjeno naslavljanje s »srček, punči, miška, sestrica, mačo, lepotec, bratec ...«);
- **neverbalne oblike** (tesno približevanje osebe, pohotni in žaljivi pogledi ali geste ...);
- **druge oblike, ki temeljijo na spolu** (elektronska ali SMS-sporočila s spolno vsebino, zastraševanje, obrekovanje, žaljenje, posmehovanje, poniževanje, pripovedovanje laži ali razširjanje neresničnih govoric – vse na podlagi spola osebe);

2 V FRA poročajo, da je 32 % vseh žrtev v EU navedlo, da je bil storilec njihov nadrejeni, sodelavec ali stranka; 75 % žensk je spolno nadlegovanje doživelo v kvalificiranih poklicih ali na najvišjih vodstvenih položajih; 61 % žensk pa je bilo spolnemu nadlegovanju izpostavljeno s strani zaposlenih v storitvenem sektorju (FRA, 2014).

- **karierne oblike** (obljubljena višja plača, napredovanje ali druge ugodnosti v zameno za spolna dejanja, grožnje z negativnimi posledicami, če jih odkloni ali se jim zoperstavi).³

Spolno nadlegovanje in nadlegovanje na podlagi spola lahko žrtvam povzročita dolgotrajne škodljive posledice, ki vključujejo resne posledice za duševno (tesnoba in strah) in fizično zdravje. Posledice nadlegovanja na delovnem mestu so različne in zajemajo vse od manjših stresnih epizod do dolgotrajnih bolniških staležev, v primeru študentk in študentov pa lahko negativno vplivajo na opravljanje študijskih obveznosti ali celo povzročijo prekinitev študija.

2.4. Spolno nasilje

Kot spolno nasilje praviloma razumemo različne oblike spolnega vedenja ali praks, h katerim je oseba proti svoji volji prisiljena z uporabo fizične sile, groženj, prisile ali psihičnih manipulacij. Eno najširših opredelitev spolnega nasilja je podal Abraham (1995: 592), ki spolne zlorabe razume kot »spolne odnose brez soglasja, spolne napade, posilstvo, spolno nadzorovanje reproduktivnih pravic ter vse oblike spolne oziroma seksualne manipulacije, ki jih izvaja povzročitelj nasilja z namenom povzročitve emocionalnega, spolnega in fizičnega podrejanja druge osebe«.

Kot opozarjajo v Društvu za nenasilno komunikacijo, je zelo pomembno, da »spolnega nasilja ne povezujemo zgolj s fizično prisilo oziroma s silo ter da se ne osredotočimo na to, ali žrtev morda ni izrazila svojega nestrinjanja. Velikokrat je za žrtve v trenutku napada varneje, če se ne upirajo, kar pa ne pomeni, da so na zlorabo pristale« (DNK, 2021).

3 Pomembno je opozoriti, da je težko navesti vse pojavne oblike spolnega nadlegovanja, saj so oblike vedenja, ki lahko prizadenejo neko osebo na podlagi spola, zelo različne (Robnik, 2009; Jogan 2002). Zato je eden najpomembnejših kriterijev pri prepoznavanju, ali sem sam ali sama oziroma nekdo drug žrtev spolnega nadlegovanja, samoocenjevanje lastnega položaja v kolektivu in v relaciji do določenih oseb (glej poglavje 7 tega dokumenta).

Spolno nasilje je v 171. členu Kazenskega zakonika opredeljeno kot kaznivo dejanje, za katerega je predpisana zaporna kazen od 6 mesecev do 15 let (KZ-1, 2008).⁴

2.5. Nasilje na podlagi spola

Nasilje na podlagi spola je vsakršno nasilje, ki je usmerjeno proti osebi zaradi njenega spola, spolne identitete ali spolnega izraza ali ki nesorazmerno prizadene osebe določenega spola (EIGE, 2021). V *Evropski direktivi o pravicah žrtev* je nasilje na podlagi spola opredeljeno kot kršitev temeljnih svoboščin žrtve in vključuje tudi spolno nasilje (posilstvo, spolni napad in spolno nadlegovanje). Različne oblike nasilja na podlagi spola so opredeljene kot kazniva dejanja.

Raziskave kažejo, da so tovrstnemu nasilju v največji meri izpostavljene osebe ženskega spola, kar je povezano z objektivizacijo ženskega telesa in s še vedno močno prisotnim tradicionalnim dojemanjem ženske kot podrejene moškemu.⁵ Poleg tega je pomembno opozoriti, da so pogoste tarče tovrstnega nasilja tudi osebe iz skupnosti LGBTIQ+ prav na podlagi spolne identitete ali spolnega izraza.⁶

4 Kazenski zakonik kot spolno nasilje določa: »Kdor uporabi silo ali zagrozi osebi drugega ali istega spola z neposrednim napadom na življenje ali telo in jo tako prisili, da stori ali trpi kakšno spolno dejanje ...« (171. člen KZ-1, 2008). Trenutna ureditev spolnega nasilja in posilstva v Kazenskem zakoniku je del javnih diskusij, vložena je bila pobuda za redefinicijo kaznivih dejanj posilstva in spolnega nasilja (model »Ja pomeni ja«).

5 Iz poročila Agencije za temeljne človekove pravice (FRA, 2014) o nasilju nad ženskami v EU za leto 2012 je med drugim razvidno, da je bila ena od treh žensk, ki so sodelovale v raziskavi, žrtev fizičnega ali spolnega nasilja v odrasli dobi, da je 20 % mladih žensk (starih od 18 do 29 let) v EU-28 doživelo kibernetško nadlegovanje in da je vsaka deseta ženska doživela spolno nadlegovanje oziroma je bila žrtev zalezovanja z uporabo novih tehnologij.

6 Raziskava o vsakdanjem življenju transspolnih oseb v Sloveniji (Koletnik, 2019) je denimo pokazala, da je 41 % vprašanih transspolnih oseb poročalo o izkušnjah z diskriminacijo, nasiljem oz. neenako obravnavo na osnovi spolne identitete in/ali spolnega izraza.

Osebe, ki so žrtve nasilja na podlagi spola, pogosto potrebujejo posebno podporo in zaščito zaradi visoke nevarnosti ponovne viktimizacije, ustrahovanja ali maščevanja, povezanega s takim nasiljem.

2.6. Nasilje in nadlegovanje na podlagi drugih osebnih okoliščin

Nasilje in nadlegovanje se pogosto dogajata tudi zaradi določenih in specifičnih osebnostnih okoliščin posameznika oziroma posameznice. Tako *Zakon o delovnih razmerjih* (ZDR-1, 2013) kot *Zakon o varstvu pred diskriminacijo* (ZvarD, 2016) poleg spolnega nadlegovanja prepovedujeta tudi nadlegovanje, »povezano s katero koli osebno okoliščino, ki ima učinek ali namen ustvarjati zastrašujoče, sovražno, ponižujoče, sramotilno ali žaljivo okolje za osebo in žali njeno dostojanstvo« (7. člen ZDR-1; 8. člen ZVadR).

Zakon o varstvu pred diskriminacijo posebej določa varstvo vsakega posameznika in posameznice pred diskriminacijo ne glede na »spol, narodnost, raso ali etnično poreklo, jezik, vero ali prepričanje, invalidnost, starost, spolno usmerjenost, spolno identiteto in spolni izraz, družbeni položaj, premoženjsko stanje, izobrazbo ali katero koli drugo osebno okoliščino na različnih področjih družbenega življenja, pri uresničevanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, pri uveljavljanju pravic in obveznosti ter v drugih pravnih razmerjih na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem, civilnem ali drugem področju« (1. člen ZVadR, 2016).

Kazenski zakonik Republike Slovenije v 141. členu izrecno prepoveduje diskriminacijo zaradi spolne usmerjenosti, ki se kaznuje z denarno kaznijo ali z zaporom do enega leta, v primeru, da pride do diskriminacije s strani uradne osebe, pa z zaporom do treh let.

Raziskave kažejo, da so pogoste tarče takšnih oblik nasilja in nadlegovanja osebe iz skupnosti LGBTIQ+ prav zaradi njihove spolne usmerjenosti⁷

7 Raziskava o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk v Sloveniji (Švab in Kuhar, 2005; Kuhar in Švab, 2014) je pokazala, da več kot polovica vprašanih poroča o izkušnjah nasilja zaradi spolne usmerjenosti.

ter osebe s hendikepom oziroma invalidne osebe⁸, ki so prav tako pogoste tarče nasilja zaradi specifičnih ovir, ki so posledica gibalnih, senzornih ali komunikacijskih okvar oziroma motenj v duševnem razvoju.⁹

2.7. Razlika med (spolnim) nadlegovanjem in (spolnim) nasiljem

Razlika med nadlegovanjem in nasiljem je povezana predvsem s pravno distinkcijo, saj gre pri spolnem nadlegovanju pogosto za ravnanja, za katera ni predviden kazenski pregon in niso zajeta v poglavje Kazenskega zakonika »Kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost«. V teh primerih ne gre za tako intenzivne posege v spolno samoodločbo, da bi jih kazensko preganjali, kljub temu pa močno in dolgoročno prizadenejo žrtev, so neprimerni in tudi v akademskem okolju nesprejemljivi. To pomeni, da različne oblike nadlegovanja pomenijo kršitev *Zakona o delovnih razmerjih* (ZDR-1, 2013) ali *Zakona o varstvu pred diskriminacijo* (ZVarD, 2016), ki prepoveduje spolno obliko in druge oblike nadlegovanja na delovnem mestu in širše v akademskem prostoru.

Spolna oblika in druge oblike nadlegovanja v veliki večini primerov niso opredeljene kot kaznivo dejanje, medtem ko so različne oblike spolnega napada ali fizičnega napada in nasilja opredeljene kot kazniva

8 Čeprav se v zakonodaji v glavnem uporablja izraz »invalidna oseba«, v teh strokovnih smernicah uporabljamo izraz hendikep, ker ima ta širši pomen kot pojem invalidnost. »Pojem invalid,« pojasnjujejo na Društvu za nenasilno komunikacijo, »je v prvi vrsti medicinska kategorija, saj se veže predvsem na posameznikove fizične sposobnosti oz. nesposobnosti v odnosu do njegove delovne zmožnosti. Invalidnost praviloma traja celotno življenjsko obdobje, saj gre za stanje organizma, ki je nastalo zaradi bolezni, poškodbe ali pa je prirojeno. Pojem hendikep pa je povezan tudi s sposobnostjo 'normalnega' vključevanja v družbo ter na položaj posameznika in posameznice v njej, saj gre za socialni model poimenovanja, ki izhaja iz tega, da je človek del socialnega okolja. Poleg tega ima beseda invalid v svoji osnovi negativno oznako« (DNK, 2021, <https://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/druge-vrste-nasilja.html#f>).

9 V Akcijskem programu za invalide (2014–2021) navajajo, da so »nasilju in diskriminaciji še posebej izpostavljene ženske kot ranljiva skupina, zato so potrebni ukrepi, da se jim omogoči polnopravno uživanje pravic. Invalidne ženske doživljajo poleg ovir in stereotipov, ki se nanašajo na invalide, tudi diskriminacijo, povezano s spolom«.

dejanja. Kljub temu naj opozorimo, da sociološka in pravna definicija nadlegovanja in nasilja nujno ne sovpadata, saj lahko določene oblike vedenja, tudi če niso prepoznane kot kaznivo dejanje, zaradi svojih uničujočih posledic za žrtev kategoriziramo kot nasilje. Pri tem imamo v mislih predvsem različne oblike psihičnega trpinčenja in nadlegovanja, ki jih pogosto težje prepoznamo ali dokažemo kot obliko kaznivega dejanja, je pa lahko za žrtev enako ali celo bolj uničujoče kot fizični napad. V posebnem poročilu Evropskega parlamenta »O ukrepih za preprečevanje trpinčenja in spolnega nadlegovanja na delovnem mestu, javnih mestih in v političnem življenju v EU ter boj proti njima« (2018/2055(INI)) ocenjujejo, da obravnava nasilja na delovnem mestu pogosto ni temeljita prav zaradi tega, ker se večinoma osredotoča na vidne oblike, kot je fizično nasilje, pri tem pa se pozablja, da imata lahko spolno in psihično nadlegovanje še bolj uničujoče posledice za posameznico oz. posameznika (Picierno, 2018).

2.8. Trpinčenje

Trpinčenje na delovnem mestu je v skladu z *Zakonom o delovnih razmerjih* prepovedano. V 7. členu tega zakona je trpinčenje na delovnem mestu opredeljeno kot »vsako ponavljajoče se ali sistematično, graje vredno ali očitno negativno in žaljivo ravnanje ali vedenje, usmerjeno proti posameznim delavcem na delovnem mestu ali v zvezi z delom«.

Trpinčenje v akademskem prostoru naslavljata *Pravilnik o disciplinski odgovornosti študentov* ter *Pravilnik o varovanju dostojanstva zaposlenih UL in študentov UL*.

Vsak konflikt še ni trpinčenje, lahko pa nerešeni konflikti pripeljejo do trpinčenja. Bistveno je konstruktivno reševanje konfliktov, na primer z mediacijo, dogovorom, soočenjem. Nepripravljenost na popuščanje oz. na dogovor in t. i. pometanje pod preprogo lahko pripeljeta do zlorabe moči enega od vpletenih ter, posledično, v trpinčenje drugega.

Trpinčenje na delovnem mestu lahko poteka od spodaj navzgor, od zgoraj navzdol ali na isti hierarhični ravni. Einarsen in dr. (2008) razlikujejo naslednje oblike trpinčenja na delovnem mestu:

Trpinčenje, povezano z opravljanjem dela

- Nekdo zadržuje informacije, ki vplivajo na vaše delo;
- ukazano vam je, da delate pod stopnjo vaše usposobljenosti;
- vaša mnenja ignorirajo;
- dobivate delovne naloge z nerazumnimi roki;
- obsežen nadzor vašega dela;
- pritisk, da ne bi zahtevali nečesa, do česar ste upravičeni (npr. bolniški dopust, pravica do počitnic, potni stroški);
- izpostavljenost neobvladljivi količini dela.

Trpinčenje, povezano z osebo

- Poniževanje in zasmehovanje v povezavi z vašim delom;
- odvzem ključnih odgovornosti ali njihova nadomestitev z manj pomembnimi in neprijetnimi nalogami;
- o vas razširjajo govorice in vas ogovarjajo;
- vas ignorirajo ali izključujejo;
- žaljive ali napadalne opazke o vas, vedenju ali zasebnem življenju;
- namigi ali signali, da bi morali zapustiti delo;
- ponavljajoči opomniki na vaše zmete ali napake;
- vas ignorirajo ali ste deležni sovražnih reakcij, ko pristopite;
- vztrajno kritiziranje vaših zmot ali napak;
- ljudje, s katerimi se ne razumete, na vaš račun izvajajo neslane šale;
- deležni ste neutemeljenih obtožb;
- izpostavljeni ste pretiranemu draženju in sarkazmu.

Trpinčenje, povezano s fizično ogroženostjo

- Na vas kričijo ali ste tarča spontane jeze;
- zastraševalna vedenja, kot je kazanje s prstom, vdor v zasebni prostor, porivanje ali oviranje vaše poti;
- grožnja z nasiljem, telesno zlorabo ali dejanska zloraba.

3. Etične zaveze UL FF

3.1. Varnost in dobro počutje

Seksistična dejanja in posledično spolno nadlegovanje, nasilje na podlagi spola, prav tako pa tudi trpinčenje, ki so jim osebe izpostavljene na delovnem mestu ali v študijskem procesu, pogosto prispevajo k izključitvi posameznikov in posameznic s trga dela, kar negativno vpliva na njihovo ekonomsko neodvisnost, v primeru študentk in študentov pa lahko vpliva na slabše opravljanje študijskih obveznosti ali celo predčasno prekinitev študija (Picierino, 2018).

Spolno nadlegovanje, spolno nasilje in nasilje na podlagi spola predstavljajo nespoštovanje načela enakosti spolov in so v nasprotju tako z zakonodajo kot s temeljnimi načeli UL FF. Prav tako so v nasprotju z zakonodajo in s temeljnimi načeli UL FF tudi vse druge oblike nadlegovanja, nasilja in trpinčenja.

Varnost in dobro počutje študentk in študentov ter zaposlenih, ki razkrijejo ali poročajo o primeru trpinčenja, spolnega nadlegovanja, spolnega nasilja ali nasilja na podlagi spola, mora biti prednostna naloga fakultete in v središču njenega odziva.

Vsak primer nasilja, nadlegovanja ali trpinčenja je treba obravnavati posamezno, saj ni enega pristopa, ki bi ustrezal vsaki situaciji. Pri vseh postopkih je ključno, da je v ospredju vprašanje varnosti in dobrega počutja žrtve.

3.2. Sočutje

Vsaka oblika trpinčenja, spolnega ali drugega nadlegovanja in nasilja lahko vpliva na medosebne, psihološke, fizične in socialne vidike človekovega življenja. Osebe, ki so doživele eno ali več omenjenih oblik nadlegovanja, trpinčenja ali nasilja, lahko taka izkušnja zelo različno zaznazuje, zato je zelo pomemben ustrezen način odzivanja. Prvi odziv, ki ga oseba prejme ob izpovedi tovrstne izkušnje, je pogosto ključnega pomena za njeno opolnomočenje in, posledično, tudi za odpravljanje posledic.

Pomembno je, da osebi, ki deli tako izkušnjo, verjamemo ter ji izražamo sočutje, empatijo in podporo.

Ko zaposleni, študentke ali študenti na svoji fakulteti (pisno ali ustno) razkrijejo tako izkušnjo, je morda to prva izpoved o dogodku. Če žrtev ob tej izpovedi prejme potrebno podporo, lahko to pripomore k lažji odločitvi glede nadaljnjih korakov, če pa, nasprotno, ob takšnih izpovedih naleti na nerazumevanje in skepticizem, morda celo na obtoževanje, je pogosta posledica opustitev nadaljnjega postopanja. Treba je poudariti, da je odločitev glede (ne)ukrepanja praviloma na strani žrtve, razen v primerih, ki jih v 281. členu določa Kazenski zakonik, in sicer v primerih kaznivih dejanj, ki se preganjajo po uradni dolžnosti in za katere je predpisana kazen treh ali več let zapora (KZ-1, 2008).

Na UL FF se zavedamo, da je pomembno usposobiti podporno osebo, ki ima ustrezno znanje za postopanje v takšnih primerih. Fakulteta in celotna univerza morata redno izvajati dejavnosti na področju ozaveščanja in usposabljanja, tako zaposlenih kot študentk in študentov, saj lahko kdor koli na fakulteti postane oseba, ki se ji žrtev zaupa.

3.3. Podpora in pomoč

Ko žrtev razkrije ali prijavi svojo izkušnjo glede zgoraj naštetih oblik nadlegovanja, trpinčenja ali nasilja, je temeljno vodilo UL FF, da se osebi zagotovi varen prostor. UL FF se zavezuje, da prizadeti osebi zagotovi vso potrebno podporo in pomoč, ki vključuje:

- anonimnost in varstvo osebnih podatkov pred zunanjo javnostjo;
- dostop do razpoložljivih informacij o oblikah pomoči na področju zdravstvenih, svetovalnih, varnostnih in nastanitvenih dejavnosti;
- pomoč pri zagotavljanju razumevanja tako neformalnih kot formalnih oblik pomoči pri odgovorni instituciji, kjer je oseba zaposlena ali študira, ter formalnih prijav in postopkov na policiji in sodišču;
- informacije in pomoč pri vseh postopkih reševanja primera;
- redno in dosledno obveščanje žrtve o stanju in poteku postopka.

UL FF se zavezuje, da bodo vsi postopki zasnovani tako, da prizadeti osebi ne povzročijo nadaljnje škode ali povračilnih ukrepov zaradi prijave.

3.4. Zaupnost in zasebnost

Varstvo osebnih podatkov ter zaupnosti in zasebnosti vseh vpletenih oseb je v tako občutljivih postopkih temeljnega pomena. V določenih primerih, kjer je zaznano kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti (kot razloženo v točki 2.3.), bo fakulteta ali univerza morala dogodek prijaviti policiji. O tem, kako in kdaj je fakulteta dolžna primer prijaviti organom pregona, se bo fakultetno vodstvo za vsak posamezen primer posvetovalo s pravnimi in drugimi strokovnjaki in strokovnjakinjami s tega področja. Zavedati se je treba, da je vsak primer specifičen in da slovenska zakonodaja polnoletne žrtve obravnava kot avtonomne v postopkih, saj jim, razen za nekatera hujša kazniva dejanja, nalaga avtonomijo odločanja glede prijav na policiji. Ob vsem tem pa je bistveno, da fakulteta poskrbi za jasno in natančno informiranje žrtve o njenih pravicah in dolžnostih ter o možnostih postopanja in prijav.

4. Cilji, vedênja, razmerja in lokacije

4.1. Cilji UL FF v boju zoper spolno in drugo nadlegovanje ter nasilje ali trpinčenje

Cilji UL FF v smeri uresničevanja teh strokovnih smernic so:

- jasno stališče fakultetnega vodstva, da so vse omenjene oblike nadlegovanja, nasilja in trpinčenja nesprejemljive;
- jasno sporočilo, da vsako takšno vedênje pomeni kršitev, ki jo bo fakulteta resno in sistematično obravnavala;
- v vseh postopkih zagotavljati varnost in dobro počutje osebe, ki razkrije ali uradno prijavi spolno ali kakršno koli drugo nadlegovanje in nasilje;

- jasna opredelitev pristojnosti fakultete v odnosu do Univerze v Ljubljani in do organov pregona v primeru prijav kakršne koli od navedenih oblik nadlegovanja, nasilja ali trpinčenja;
- jasna opredelitev razmerij in vsebin, ki so v pristojnosti fakultete;
- nedvoumna seznanitev žrtev, ki utrpijo kakšno od omenjenih oblik nadlegovanja, nasilja ali trpinčenja, da lahko svoje izkušnje prijavijo tudi na policijo, pristojno tožilstvo ali sodišče;
- jasna opredelitev neformalnih in formalnih postopkov ukrepanja, ki jih omogočata fakulteta in univerza;
- nedvoumna seznanitev žrtev, da formalni preiskovalni postopek univerze ne nadomešča kazenskega postopka ter da so pristojnosti fakultete omejene;
- vključujoča raba jezika pri naslavljanju vseh vpletenih;
- zagotavljanje tolmaškega, prevajalskega in strokovnega osebja v primerih, ko so vpletene osebe tuji državljani oziroma državljanke ali pripadniki oziroma pripadnice različnih kultur in etničnih skupin ali osebe s hendikepom;
- zagotavljanje prilagojene in ustrezne podpore osebam s hendikepom.

V smeri uresničevanja zapisanih ciljev v nadaljevanju opredeljujemo vedênja, razmerja in lokacije, ki v primerih vseh oblik nasilja, nadlegovanja ali trpinčenja sodijo pod pristojnosti UL FF.

4.2. Vedênja

Te strokovne smernice veljajo za katero koli vedênje, opredeljeno v uvodu teh smernic, ki poteka ne glede na način komunikacije (osebno, pisno, prek telekomunikacijskih naprav, po elektronski pošti, na družabnih omrežjih itd.). UL FF zavzema jasno stališče, da so ta vedênja nesprejemljiva, prepovedana in v določenih primerih tudi kazniva ter bo zato v vsakem primeru prijavo vzela resno in jo tudi ustrezno obravnavala.

4.3. Razmerja in lokacije

Razmerja in lokacije, ki zajemajo področja obravnave UL FF, so:

- osebe, ki je v delovnem ali drugem zakonsko določenem razmerju z UL FF in vsi študentje oz. študentke, ki so v študijskem razmerju z UL FF (redni, izredni, gostujoči, tuji ...). Tudi v primeru, ko žrtev iz katerega koli razloga preneha biti del administrativnega, storitvenega ali akademskega osebja oz. študentske skupnosti, vendar so se prijavljeni dogodki zgodili pred datumom prekinitve povezave z UL FF, povzročitelj oz. povzročiteljica pa je še vedno del osebja fakultetne skupnosti, ima UL FF dolžnost sprožiti vse ustrezne postopke za ugotavljanje dogajanja skladno z zakonsko določenimi pristojnostmi;
- zunanje pogodbeno osebje, ki ga UL FF najame za izvajanje svojih storitev v fakultetnih prostorih. Če je ena od vpletenih oseb del skupin, opisanih v prvi točki, je fakulteta prav tako dolžna izvesti poizvedovanje glede primera. Pri tem pa za vsak primer posebej ugotavlja, v okviru pravnih ter drugih pristojnih služb, kako se pristojnosti glede reševanja primera delijo in razporejajo med UL FF in drugo pogodbeno institucijo;
- osebe, ki niso del nobene od prejšnjih skupnosti, vendar so uporabniki ali uporabnice storitev, ki jih zagotavlja UL FF, če je povzročitelj oz. povzročiteljica del fakultetne skupnosti.

Ravnanje ali vedenje se mora zgoditi znotraj obsega organizacije ali izvajanja storitev UL FF, to je na katerem koli območju fakultete, pa tudi zunaj nje, kadar se ravnanje ali vedenje odvija med dejavnostjo ali storitvijo, ki jo organizira UL FF, ali kadar je vedenje povezano z razmerjem, ki izvira iz delovne ali akademske dejavnosti.

5. **Mehanizmi pomoči in podpore na UL FF**

5.1. **Zaupne osebe za primere spolnega ter drugega nadlegovanja in nasilja, nasilja na podlagi spola ter trpinčenja**

Na fakulteti obstaja skupina zaupnih oseb, na katere se lahko obrnejo zaposlene osebe ter študenti in študentke v primeru, če so doživeli spolno ali kakšno drugo obliko nadlegovanja ali nasilja ali trpinčenja (<https://www.ff.uni-lj.si/fakulteta/kakovost/enakost-spolov>).

Zaupne osebe, imenovane s strani fakultete, so osebe, ki so posebej usposobljene za informiranje in svetovanje žrtvam, njihove naloge pa so predvsem svetovalne narave.

Zaupne osebe informirajo o formalnih in neformalnih postopkih, poskušajo zagotoviti varen prostor ter pomagajo pri reševanju posameznih primerov, vendar vselej na eksplicitno prošnjo in v soglasju z žrtvijo.

5.2. **Odgovornosti zaupnih oseb**

- Poskrbijo za ustrezen in varen prostor za pogovor z žrtvijo;
- za pogovor si vzamejo dovolj časa;
- delujejo pomirjujoče, empatično in podporno;
- nasilja ne minimalizirajo, ne sodijo po svojih izkušnjah, ne silijo v ukrepanje, ne odločajo namesto žrtve;
- žrtvi dajo vedeti, da je za nasilje odgovoren povzročitelj oziroma povzročiteljica;
- žrtvi dajo vedeti, da je spoštovanja vredna oseba in da ima pravico do dostojanstva na delovnem mestu in v študijskem procesu;
- zavedajo se posebnosti situacije, v kateri se je znašla žrtev, in je ne posplošujejo;
- žrtvi svetujejo vodenje dnevnika in zbiranje dokazov, če presodijo, da je to potrebno;
- žrtev seznanijo:

- z njenimi oziroma njegovimi pravicami,
- z možnostmi neformalnega in formalnega ukrepanja,
- z možnimi pravnimi načini ukrepanja,
- z oblikami psihosocialne pomoči;
- skupaj z žrtvijo naredijo načrt nadaljnjih možnih korakov oziroma ukrepanja;
- žrtvi ponudijo možnost spremljanja v postopkih ter pomoč pri pisanju uradnih in formalnih prijav;
- zavedajo se, da ima žrtev pravico, da odkloni ponujeno pomoč in da zoper povzročitelja oziroma povzročiteljico ne ukrepa.

5.3. Napotki osebam, ki doživljajo spolno ali drugo nadlegovanje, spolno nasilje, nasilje na podlagi spola ali trpinčenje

Zaradi lažje prepoznavnosti in ocene, ali gre za trpinčenje, spolno ali drugo nadlegovanje, spolno nasilje ali nasilje na podlagi spola, je pomembno, da žrtev dogajanje natančno beleži ter da vse neprijetne situacije in vsa neprimerna dejanja dokumentira. Dokumentiranje in beleženje sta ključnega pomena tudi za dokazovanje dogajanja v postopkih. Tudi v primerih, ko gre za enkratna dejanja, ki s strani druge osebe niso zaželeni (npr. izsiljen poljub, poskus posilstva, siljenje v spolni odnos ...), se je treba nemudoma odzvati in dogajanje čimprej prijaviti.

Predlagamo nekaj najpomembnejših korakov za sistematično beleženje dogajanja:

Vodenje dnevnika, zapisovanje dogajanja

- Kraj, čas in opis nasilnih dejanj;
- vpletene osebe, priče;
- komunikacijsko sredstvo;
- lastno počutje po dogodku.

Shrajevanje dokazov

- Običajna in/ali e-pošta, pisna navodila za delo;
- telefonska ter kakršna koli druga sporočila;
- zapisniki sestankov;
- pisne izjave prič;
- evidence obiskov pri zdravnici/zdravniku;
- zapisi o grožnjah, zasmehovanju, žalitvah;
- ocene dela, morebitne pisne kritike;
- drugi znaki sovražnega okolja.

Pogovor z osebo, ki ji zaupamo

- Prositi za pogovor in pomoč nekoga, ki mu na fakulteti zaupamo.

Pogovor z zaupno osebo

- Obrniti se na zaupno osebo na fakulteti, ki je za to posebej usposobljena.

Drugo mnenje nevpletenih v dogajanje in strokovnih služb zunaj fakultete, če se na fakulteti naleti na neustrezen odziv

- Obrniti se na koga, ki mu zaupamo in v dogajanje ni vpleten;
- obrniti se na strokovnjake in strokovnjakinje s tega področja na za to usposobljenih nevladnih organizacijah ali drugih svetovalnih ustanovah (seznam na koncu tega dokumenta).

Podpora na fakulteti

- Poskušati ugotoviti, kakšna je splošna naravnost kolektiva ali študijskih kolegov in kolegic na fakulteti do tega problema;
- poskušati ugotoviti, ali je (bilo) več žrtev istega povzročitelja ali povzročiteljice;
- poskušati ugotoviti, ali bi bil še kdo pripravljen ukrepati.

5.4. Napotki osebam, ki so priče spolnemu ali drugemu nadlegovanju, spolnemu nasilju, nasilju na podlagi spola ali trpinčenju

Kot je bilo pojasnjeno v prvem poglavju, je zelo pomemben način, kako reagirajo osebe, ki so priče takšnega dogajanja, ali osebe, katerim se je žrtev zaupala, saj je prvi odziv zelo pomemben pri ustreznem razreševanju primera.

Priče v kolektivu ali v študijskem procesu se iz strahu pred povračilnimi ukrepi (npr. izgubo delovnega mesta, onemogočanjem študijskega napredovanja) pogosto raje odmaknejo in se na takšna vedënja ne odzovejo, še posebej, ko gre za vedënje nadrejene osebe ali osebe na poziciji moči. Med pogoste vzroke za nereagiranje prič pa se uvrščajo tudi ignoranca, slabo prepoznavanje nasilja, visoka strpnost do nadlegovanja ali nasilja in podobno.

Na UL FF spodbujamo vse zaposlene ter študente in študentke, da na vsako neprimerno ravnanje ali vedënje brez oklevanja reagirajo. Zato na tem mestu navajamo nekaj napotkov osebam, ki so priče kakršne koli oblike nadlegovanja, nasilja ali trpinčenja:

- povzročitelja oziroma povzročiteljico opozorimo na neprimerno ravnanje ali vedenje (pazimo, da ne ogrožamo svoje in žrtvine varnosti ter njene pozicije moči in kredibilnosti; ocenimo, ali to lahko storimo javno ali s povzročiteljem oziroma povzročiteljico na samem);
- povzročitelju oziroma povzročiteljici jasno sporočimo, da je njegovo oziroma njeno početje nesprejemljivo, nedopustno in nezakonito;
- kolektiv oziroma študente in študentke opomnimo, da v sovražnih delovnih oziroma študijskih okoljih ne trpijo samo žrtve, ampak to škoduje vsem, ki delajo ali vstopajo v takšno okolje;
- udeležene opozorimo na zakonsko prepoved nasilja na delovnem mestu in v študijskem procesu;
- žrtvi na diskreten način poskušamo ponuditi pogovor, ji damo vedeti, da se zavedamo njene stiske, ji zagotavljamo oporo in jo usmerimo k zaupni osebi na fakulteti; opozorimo jo na možnost in pomen prijave.

5.5. Napotki osebam, ki se jim žrtev zaupa

Kot smo zapisali že v uvodnem poglavju, je lahko marsikdo »prva oseba«, na katero se žrtev obrne z izpovedjo izkušnje spolnega ali kakšnega drugega nadlegovanja oziroma nasilja. Način, na katerega ta oseba ob izpovedi reagira, lahko igra ključno vlogo pri tem, kako bo žrtev razumela dogajanje in dobila moč za ustrezno ukrepanje zoper povzročitelja oziroma povzročiteljico, zato navajamo nekaj napotkov:

- žrtvi povemo in pokažemo, da ji verjamemo in smo do nje razumevajoči;
- za pogovor si vzamemo dovolj časa;
- ponudimo ji pomoč;
- žrtev spodbudimo, da se udeleži pogovora pri zaupni osebi na fakulteti;
- delujemo pomirjujoče in podporno;
- nasilja ne minimaliziramo, ne sodimo po svojih izkušnjah, ne omalovažujemo ali podcenjujemo občutkov, predvsem pa ne odločamo namesto žrtve;
- žrtvi jasno sporočimo, da ni odgovorna za nasilje, da je spoštovana vredna osebnost, da ima pravico do dostojanstva v akademski skupnosti;
- žrtvi povemo, da je za nasilje odgovoren povzročitelj oziroma povzročiteljica;
- žrtev spodbujamo k prijavi nasilja;
- zavedamo se, da ima žrtev pravico, da odkloni ponujeno pomoč in da zoper povzročitelja oziroma povzročiteljico ne ukrepa.

Na UL FF se zavedamo pomena senzibilizacije in poznavanja področja, ki je vsebina tega dokumenta, zato vse zaposlene ter študentke in študente aktivno spodbujamo, da se vključujejo v vsa izobraževanja in delavnice, ki jih bo UL FF izvajala kot enega od ključnih ciljev pri reševanju tega problema.

5.6. Pomoč osebam s hendikepom ter osebam iz različnih kulturnih in socialnih okolij

Kolektiv ter študentska populacija sta zelo raznolika, del teh skupnosti so tudi osebe s hendikepom ter osebe, ki prihajajo iz različnih kulturnih in etničnih okolij ter držav. Skladno z zapisanim v prvem poglavju, take osebe potrebujejo posebno podporo, ki je prilagojena njihovim specifičnim osebnostnim okoliščinam.

UL FF se zavezuje, da bo v primerih, ko bo žrtev s hendikepom to želela, poskrbela za pomoč in podporo. Pri tem je treba upoštevati specifične okoliščine in poskrbeti, da žrtev zaradi svojega hendikepa v postopkih in dogodkih ne bi bila prikrajšana. Vsak tak primer bo obravnavala z najvišjo možno stopnjo občutljivosti; vrsto pomoči in podpore bo presojala na podlagi individualnih potreb žrtve.

Za študente in študentke ter zaposlene iz različnih kulturnih in etničnih skupin ali držav je deljenje izkušenj o spolnem nasilju ali spolnem nadlegovanju lahko še bolj stresno, še posebej, če njihova kultura ne spodbuja takšnih razkritij.

UL FF se zavezuje, da bo zagotovila ustrezno podporo v primerih, ko bi do trpinčenja ali spolnega nadlegovanja v fakultetnem okolju prišlo v odnosu do oseb iz različnih držav in kulturnih okolij. Hkrati se UL FF zavezuje, da bo v primeru, ko bi žrtev, ki prihaja iz različnih držav in kulturnih okolij, želela podati prijavo v svojem maternem jeziku, zagotovila tolmačenje. Tudi v teh primerih bo fakulteta specifičnost potreb vpletelih presojala individualno.

6. Postopki ukrepanja

Možni koraki v primerih trpinčenja, spolnega ali drugega nadlegovanja, spolnega nasilja ali nasilja na podlagi spola na UL FF so:

ZAPOSLENI	Pogovor z eno od zaupnih oseb na fakulteti → Pisno obvestilo vodstvu fakultete → Pisno obvestilo vodstvu UL
	Pogovor z eno od zaupnih oseb na fakulteti → Pisno obvestilo vodstvu UL
	Seznanitev sindikalnega predstavnika oziroma predstavnice → Pisno obvestilo vodstvu fakultete Pisno obvestilo vodstvu UL
ŠTUDENTI IN ŠTUDENTKE	Pogovor z eno od zaupnih oseb na fakulteti → Pisno obvestilo vodstvu fakultete → Pisno obvestilo vodstvu UL
	Pogovor z eno od zaupnih oseb na fakulteti → Pisno obvestilo vodstvu UL
	Seznanitev predstavnika ali predstavnice Študentskega sveta FF → Pogovor z eno izmed zaupnih oseb na fakulteti → Pisno obvestilo vodstvu fakultete → Pisno obvestilo vodstvu UL

6.1. Neformalno ukrepanje

Raziskave kažejo, da strah pred formalnimi postopki osebe, ki so doživele kakšno od oblik spolnega ali kakšnega drugega nadlegovanja in nasilja, nasilja na podlagi spola ali trpinčenja, pogosto odvrne od prijave dogodka. Na UL FF se zato zavezujemo, da žrtvam zagotavljamo vse možnosti, da bi se primer rešil že na neformalni ravni, seveda le v primeru, ko okoliščine to dopuščajo, predvsem pa je predpogoj izrecna privolitev žrtve. UL FF sicer neformalnega ukrepanja pred formalnimi postopki ne favorizira.

Postopki neformalnega ukrepanja so:

- ukrepanje v primerih, ko žrtev izrecno ne želi podati formalne prijave zoper povzročitelja ali povzročiteljico oziroma izrecno želi zadevo razrešiti po neformalni poti;

- proces ločenih razgovorov z vsemi vpletenimi (z žrtvijo, potencialnim povzročiteljem oziroma povzročiteljico, potencialnimi pričami), ki ga izvedejo neposredno nadrejeni ali vodstvo fakultete. V razgovorih odgovorni za potek (predstojniki, predstojnice, vodje strokovnih služb, vodstvo fakultete) ne smejo soočati žrtve in potencialnega povzročitelja (razen na izrecno željo žrtve).

Cilj neformalnega ukrepanja je, da se prek razgovora z vpletenimi, zlasti z domnevnim povzročiteljem oziroma povzročiteljico, doseže prekinitev neustreznega in škodljivega vedënja. Po izvedenem ukrepanju odgovorni ostajajo v rednem stiku, tako z oškodovano osebo kot tudi z domnevnim povzročiteljem oziroma povzročiteljico, z namenom preverjanja, ali je prijavljena oseba z očitanim vedënjem oz. nasiljem prenehala in ali se žrtev počuti varno na delovnem mestu oziroma v vlogi študenta oziroma študentke.

6.2. Formalno ukrepanje

Kadar neformalno reševanje ni mogoče, ni uspešno ali pa se žrtev kakšne od obravnavanih oblik nadlegovanja, nasilja ali trpinčenja zanj ne odloči, lahko žrtev o tem pisno obvesti vodstvo fakultete oziroma vodstvo UL v skladu s *Pravilnikom o varovanju dostojanstva zaposlenih UL in študentov UL*.

Postopek za ugotavljanje okoliščin suma na spolno nadlegovanje, spolno nasilje, nadlegovanje ali nasilje na podlagi spola ali trpinčenje lahko steče le, če žrtev poda pisno poročilo o dogajanju vodstvu fakultete, ki nato pisno obvesti vodstvo univerze, ali pisno obvesti vodstvo UL. Svetujemo, da se za pripravo pisne prijave žrtev obrne na eno od zaupnih oseb na fakulteti. Če žrtev ne poda formalne prijave in privolitve k začetku postopka, fakulteta nima pristojnosti za ukrepanje, saj mora zagotoviti avtonomijo vpletene žrtve in upoštevati njeno voljo. Žrtev lahko pisno prijavo poda vodstvu UL tudi neposredno, lahko pa se odloči tudi za prijavo na policijo, tožilstvo ali pa se obrne na Zagovornika načela enakosti.

UL FF se zavezuje, da bo žrtev, ki se obrne po pomoč k zaupni osebi, ustrezno in izčrpno informirala o vseh potrebnih predhodnih korakih za sprožitev postopka ter o postopku. Oškodovano osebo je treba seznaniti

z dejstvom, da se primer lahko neposredno prijavi tudi policiji, če obstaja sum kaznivega dejanja, ki se ga preganja po kazenskem zakoniku. Pri ugotavljanju teh okoliščin lahko žrtvi pomaga tudi zaupna oseba.

Za formalno postopanje v primerih trpinčenja, spolnega ali drugega nadlegovanja, spolnega nasilja in nasilja na podlagi spola je zadolžena Univerza v Ljubljani v skladu s *Pravilnikom za varovanje dostojanstva zaposlenih in študentov UL*, v katerem je določeno, da se postopek začne, ko žrtev nadlegovanja pisno obvesti vodstvo (9. člen). Pravilnik UL določa, da se postopek lahko začne tudi na pisno zahtevo t. i. pooblaščenih predlagateljic ali predlagateljev oz. reprezentativnega sindikata, delavke ali delavca, pooblaščenega za varnost in zdravje pri delu, ali Študentskega sveta Univerze v Ljubljani.

Formalno ukrepanje pomeni, da žrtev:

- privoli v sprožitev postopka v skladu z internim aktom delodajalca;
- poda pri delodajalcu pritožbo oziroma zahtevo zaradi kršenja Zakona o delovnih razmerjih oziroma Pravilnika o disciplinski odgovornosti študentov UL;
- lahko poda prijavo na Inšpektoratu za delo, če delodajalec ne sprejme ustreznih ukrepov;
- lahko poda prijavo suma kaznivega dejanja šikaniranja na delovnem mestu policiji ali tožilstvu;
- sama ali ob pomoči delodajalca poišče zunanjo pravno pomoč;
- poišče pomoč tudi pri Zagovorniku načela enakosti.

Pri formalnem postopanju je pomembno oškodovano osebo seznaniti, da mora obvestilo za prijavo vsebovati najmanj naslednje podatke:

- identiteto osebe, ki je osumljena izvajanja trpinčenja, spolnega ali drugega nadlegovanja, spolnega nasilja ali nasilja na podlagi spola;
- čimbolj jasen opis dogodka oziroma dogodkov ter
- čas in prostor dogodka.

6.3. Zaključek formalnega postopka na Univerzi v Ljubljani

V primerih, ko vodstvo UL ugotovi, da obstaja utemeljen sum trpinčenja, spolnega ali drugega nadlegovanja, spolnega nasilja ali nasilja na podlagi spola, oziroma se takšno ravnanje ali vedênje nadaljuje tudi, ko je osumljena oseba seznanjena o neustreznosti takšnega ravnanja ali vedênja, UL lahko ukrepa v skladu s pravilnikom na enega ali več od naslednjih načinov:

- ravna skladno z določbami disciplinske odgovornosti po Zakonu o delovnih razmerjih;
- izreče ukrep redne odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz krivdnih razlogov po Zakonu o delovnih razmerjih;
- izreče ukrep izredne odpovedi pogodbe o zaposlitvi (kadar ima kršitev vse znake kaznivega dejanja) po Zakonu o delovnih razmerjih;
- razporedi delo osumljenega izvajalca spolnega ali drugega nadlegovanja, trpinčenja ali nadlegovanja na podlagi spola na drugo lokacijo ali drugo delovno mesto, če za to obstajajo možnosti, skladno z Zakonom o delovnih razmerjih.

V primerih, ko obstaja sum, da je prišlo do kršitve prepovedi nadlegovanja, trpinčenja ali spolnega nadlegovanja, ki so kot kazniva dejanja opredeljena v Kazenskem zakoniku, se ne glede na določbe pravilnika UL nemudoma obvesti policijo ali pristojno državno tožilstvo.

6.4. Preverjanje dogajanja po zaključku primera

UL FF se zavezuje, da bo preverjala in spremljala dogajanje tudi po zaključku neformalnega ali formalnega ukrepanja. Če UL FF zazna ponovne kršitve, nemudoma sproži vse potrebne postopke, pri tem pa v prvi vrsti upošteva in spoštuje želje žrtve.

7. Pravice žrtve in pravice prijavljene osebe

Na UL FF se s temi strokovnimi smernicami zavzemamo za pošteno obravnavo vseh vpletenih.

7.1. Pravice žrtve

- Zagotovljen varen prostor (s strani zaupnih oseb in vodstva UL FF);
- informiranost o vseh fazah postopka (s strani zaupnih oseb in vodstva UL FF);
- pravica do tolmačenja v primeru, če ne govori slovenskega jezika, in pravica do spremstva in tolmačenja posebej usposobljene osebe, če gre za osebe s hendikepom;
- zaupen pogovor;
- poštna in strokovna obravnava;
- informiranost o sprejetih zaščitnih ukrepih;
- pravica do izvoda celotne dokumentacije, povezane s postopkom;
- pravica do zaščite pred razkritjem osebnih podatkov v javnosti.

Žrtev lahko na pogovor z zaupno osebo ali kateri koli drugi del postopka pride tudi v spremstvu osebe, ki ji zaupa, oziroma v spremstvu pravnega zastopnika ali zastopnice.

7.2. Pravice prijavljene osebe

- Informiranost o prijavi;
- dokler postopki niso končani in dokler sum na prijavljeno dejanje ni potrjen, se spoštuje domnevna nedolžnost prijavljene osebe;
- pravica do tega, da se pisno ali ustno izreče o vsebini prijave;
- pravica do tolmača v primeru, če ne govori slovenskega jezika, in pravica do spremstva posebej usposobljene osebe, če gre za osebo s hendikepom;

- pravica do poštene obravnave;
- informiranost o sprejetih zaščitnih ukrepih;
- pravica do zaščite pred razkritjem osebnih podatkov v javnosti.

Prijavljena oseba se morebitnih razgovorov lahko udeleži v spremstvu pravnega zastopnika ali zastopnice.

8. Preventivne dejavnosti

UL FF se zavzema za sistematično organizacijo in izvedbo dejavnosti, ki bodo prilagojene potrebam različnih ciljnih skupin in katerih osrednji namen je ozaveščanje ter večja stopnja prepoznave spolnega in drugega nadlegovanja in nasilja, nasilja na podlagi spola ter trpinčenja pri zaposlenih ter študentkah in študentih. Zato bomo izvajali naslednje dejavnosti:

- redna organizacija usposabljanj na temo spolnega in drugega nadlegovanja, trpinčenja, spolnega in drugega nasilja ter nasilja na podlagi spola;
- oblikovanje ustrezne komunikacijske strategije (redno objavljanje informacij na spletni strani, intranetu, drugih kanalih ...);
- oblikovanje kampanje ozaveščanja glede problematike spolnega in drugega nadlegovanja, trpinčenja, spolnega in drugega nasilja in nasilja na podlagi spola na FF UL;
- izvajanje anket in priprava poročil o spolnem in drugem nadlegovanju, trpinčenju, spolnem in drugem nasilju ter nasilju na podlagi spola med zaposlenimi ter študentkami in študenti.

9. Kam se še lahko obrnem po pomoč?

(Zunanji mehanizmi podpore)

PSIHOSOCIALNA SVETOVALNICA ZA ŠTUDENTKE IN ŠTUDENTE TER ZAPOSLENE NA UL	Spletna stran: https://www.fsd.uni-lj.si/fakulteta/studenti/psihosocialna-svetovalnica/
POLICIJA	Anonimni telefon policije 080 12 00 (24ur/dan) Interventna številka policije 113 (24ur/dan)
INŠPEKTORAT ZA DELO, ŠTUKLJEVA CESTA 44, LJUBLJANA	Tel: 01/280 36 76, 01/280 36 60, 01/280 36 70 E-pošta: gp.irsd@gov.si E-naslov: https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/inspektorat-za-delo/
VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC, DUNAJSKA CESTA 56, LJUBLJANA ¹⁰	Tel: 01/ 475 00 50 080 15 30 (brezplačna številka) E-pošta: info@varuh-rs.si E-naslov: https://www.varuh-rs.si
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI, ŽELEZNA CESTA 16, 1000 LJUBLJANA ¹¹	Tel: 0147 35 531 080 81 80 (brezplačna številka) E-pošta: gp@zagovornik-rs.si E-naslov: www.zagovornik.si

10 Varuh človekovih pravic je v razmerju do drugih državnih organov samostojen in neodvisen organ, ki pri svojem delu ni omejen samo na neposredne kršitve v ustavi navedenih človekovih pravic in svoboščin, ampak lahko deluje v primeru kakršne koli kršitve katere koli pravice posameznika s strani nosilcev oblasti. Lahko intervenira tudi v primeru nepravilnega in slabega upravljanja izvajalcev oblasti v razmerju do posameznikov. Upoštevajoč navedeno, pomembno vpliva na razvoj in dvig pravne in upravne kulture v razmerjih med izvajalci oblasti in posamezniki (<https://www.varuh-rs.si/o-varuhu/>).

11 Zagovornik načela enakosti je samostojen državni organ, ustanovljen za spodbujanje enakopravne obravnave in zagotavljanje varstva pred diskriminacijo. Ponuja informacije, svetovanje in zagovorništvo. Sprejema prijave diskriminacije in v uradnem postopku ugotavlja diskriminacijo (<http://www.zagovornik.si/o-nas/zagovornik-nacela-enakosti/>).

<p>DRUŠTVO SOS TELEFON – za ženske in otroke žrtve nasilja, P.P. 2726, 1001 LJUBLJANA</p>	<p>Tel: 080 11 55 (24-urno brezplačno telefonsko svetovanje) E-pošta: drustvo-sos@drustvo-sos.si E-naslov: https://drustvo-sos.si</p>
<p>DRUŠTVO ZA NENASILNO KOMUNIKACIJO, MIKLOŠIČEVA 38, LJUBLJANA</p>	<p>Tel: 01/434 48 22 E-pošta: info@drustvo-dnk.si E-naslov: https://www.drustvo-dnk.si/kontakt.html</p>
<p>KLIC V DUŠEVNI STISKI, NJEGOŠEVA CESTA 4, LJUBLJANA</p>	<p>Tel: 01/ 520 99 00 vsako noč 19.00–7.00 E-naslov: https://www.psih-klinika.si/koristne-informacije/klic-v-dusevni-stiski/</p>
<p>ZDRUŽENJE ZA MOČ, CESTA V MESTNI LOG 55, LJUBLJANA</p>	<p>Tel. 041 20 49 49 (24-urna linija) E-pošta: info@zamoc.si E-naslov: https://zamoc.si</p>
<p>DRUŠTVO KULTURNO, INFORMACIJSKO IN SVETOVALNO SREDIŠČE LEGBITRA, TRUBARJEVA 76A, LJUBLJANA</p>	<p>Tel: 01 430 51 44 E-pošta: info@legebitra.si E-naslov: https://legebitra.si</p>
<p>DRUŠTVO ZA INTEGRACIJO HOMOSEKSUALNOSTI DIH, SLOMŠKOVA ULICA 25, LJUBLJANA</p>	<p>Tel: 01 590 264 27; 041 562 375 E-pošta: info@dih.si E-naslov: http://www.dih.si</p>
<p>ZAVOD TRANSAKCIJA – ZA INFORMIRANJE O TRANSSPOLNIH TEMATIKAH IN PODPORO TRANSSPOLNIM OSEBAM V SLOVENIJI, TRG PREKOMORSKIH BRIGAD 1, LJUBLJANA</p>	<p>E-pošta: Info@transakcija.si E-naslov: https://transakcija.si</p>

<p>NACIONALNI SVET INVALIDSKIH ORGANIZACIJ SLOVENIJE, LINHARTOVA 1, LJUBLJANA</p>	<p>Tel: 01 472 05 11 E-pošta: info@nsios.si E-naslov: https://nsios.si</p>
<p>YHD – DRUŠTVO ZA TEORIJO IN KULTURO HENDIKEPA, ŽELEZNA CESTA 14, LJUBLJANA</p>	<p>Tel: 01 521 22 77 E-pošta: yhd-drustvo@yhd-drustvo.si E-naslov: https://www.yhd-drustvo.si/domov.html</p>
<p>DRUŠTVO ŠTUDENTOV INVALIDIOV SLOVENIJE, KARDELJEVA PLOŠČAD 5, LJUBLJANA</p>	<p>Tel: 38615653352 E-pošta: info@dsis-drustvo.si E-naslov: http://www.dsis-drustvo.si</p>

Viri in literatura

Abraham, M. (1999). *Sexual Abuse in South Asian Immigrant Marriages. Violence Against Women*, 6/5, 591–618.

Akcijski program za invalide (2014–2021). Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/Invalidi/API-2014-2021/API_2014_2021.pdf.

DNK – Društvo za nenasilno komunikacijo. Dostopno na: <https://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/spolno-nasilje/33> (2. 2. 2021).

EIGE (2020). *Nasilje na podlagi spola*. Dostopno na: <https://eige.europa.eu/sl/taxonomy/term/1153> (2. 2. 2021).

Einarsen, S. (2008). *The Nature, Causes And Consequences Of Bullying At Work: The Norwegian Experience*. Dostopno na: <https://journals.openedition.org/pistes/3156> (15. 1. 2021).

FRA (2014). *Nasilje nad ženskami: vseevropska raziskava*. Dostopno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf (15. 1. 2021).

Jogan, M. (2002). Organizacija kot prostor (ne)nadzorovanega spolnega obnašanja. *Teorija in praksa*, 39/1, 103–111.

Kazenski zakonik – KZ-1. (2008). Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5050> (15. 1. 2021).

Koletnik, A. (2019). *Raziskava vsakdanjega življenja transspolnih oseb v Sloveniji*. Raziskovalno poročilo. Dostopno na: https://transakcija.si/wp-content/uploads/2019/11/Vsakdanje-življenje-transspolnih-oseb-v-Sloveniji-raziskovalno-poročilo-2019_compressed.pdf (15. 1. 2021).

Kuhar, R. in Švab, A. (2014). *Raziskava o pravni podinformiranosti LGBT skupnosti in vsakdanjem življenju gejev in lezbijk*. Raziskovalno poročilo. Dostopno na: https://legebitra.si/wp-content/uploads/2016/01/RAZISKOVALNO_POROCILO_socioloska_raziskava.pdf (15. 1. 2021).

Picierno, P. (2018). *Poročilo o ukrepih za preprečevanje trpinčenja in spolnega nadlegovanja na delovnem mestu, javnih mestih in v političnem življenju v EU ter boj proti njima* (2018/2055(INI)). Odbor za pravice žensk in enakost spolov. Dostopno na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0265_SL.pdf (15. 1. 2021).

Robnik, S. (2009). *(Ne)razumljeni ne?!: spolno nadlegovanje in nadlegovanje zaradi spola na delovnem mestu*. Ljubljana: i2.

Švab, A. in Kuhar, R. (2005). *Neznosno udobje zasebnosti: Vsakdanje življenje gejev in lezbijk v Sloveniji*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Ustava Republike Slovenije – URS. (1991). Uradni list RS. Št. 75/16.

Zakon o delovnih razmerjih – ZDR-1. (2013). Uradni list, št. 18/19. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5944> (15. 1. 2021).

Zakon o varovanju pred diskriminacijo – ZVarD. (2016). Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?sop=2016-01-1427> (15. 1. 2021).

SMERNICE ZA VKLJUČEVANJE PERSPEKTIVE IN DIMENZIJE SPOLA V ŠTUDIJSKI PROCES IN RAZISKOVANJE¹

1. Uvod

Eden od petih stebrov Načrta enakosti spolov (NES UL FF), ki ga je senat Filozofske fakultete potrdili maja 2020, je področje, poimenovano »Spol v raziskovanju, učnih načrtih in pedagoškem procesu«. Navezuje se na prizadevanja Evropske unije, da bi skrb za enakost spolov prenesla tudi v pedagoško in raziskovalno delo, kar so zapisali tudi v smernicah za ocenjevanje raziskovalnih projektov (Guidance on Gender Equality in Horizon 2020).²

Evropska komisija bo pri ocenjevanju in financiranju projektov upoštevala merila na treh ravneh:

- merilo upravičenosti (Eligibility Criterion) pomeni, da za finančna sredstva lahko kandidirajo le tiste raziskovalne organizacije, ki imajo sprejet in javno objavljen načrt enakosti spolov;
- merilo za dodelitev (Award Criterion) pomeni, da je pri presoji, kateri projekti bodo financirani, treba upoštevati, v kolikšni meri je dimenzija spola umeščena v raziskovanje;
- merilo spolne uravnoteženosti (Gender Balance Ranking) pomeni, da je eden od kriterijev ocenjevanja upoštevanje spolne uravnoteženosti raziskovalne skupine.³

1 Smernice za vključevanje perspektive in domenzije spola v študijski proces in raziskovanje je potrdila razširjena Komisija za kakovost na seji 30. 9. 2022.

2 https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/gender/h2020-hi-guide-gender_en.pdf.

3 Research & Innovation programme 2021–2027, <https://prod5.assets-cdn.io/event/6456/assets/8373042431-e49bca11d9.pdf>.

Podobno velja tudi za študijske vsebine na ravni študijskih programov, predmetov in posameznih vsebin. Pri tem sta sicer ključna avtonomija izvajalk in izvajalcev posameznih vsebin ter razmislek, v kolikšni meri je spol lahko pomembna dimenzija pri preučevanju posameznih tematik, nikakor pa v pedagoškem procesu niso sprejemljive spolno pristranske prakse.⁴

Analiza, ki smo jo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani opravili v okviru delovnih skupin NES in projekta Gearing Roles, je pokazala, da je vključevanje perspektiv in dimenzije spola v študijski program in vsebine predmetov prepuščeno iniciativi posameznih profesorice in profesorjev ter njihovi občutljivosti za ta vprašanja. V NES UL FF smo zato zapisali, da bomo »preučili dobre prakse na tem področju in pripravili priporočila oz. smernice za vključevanje dimenzije spola v raziskovanju in v pedagoškem procesu«.⁵

Po analizi obstoječega stanja (pregledu stanja po oddelkih in v raziskovalni dejavnosti, anketiranju in pogovorih z različnimi deležniki, vključno s študentsko populacijo) ugotavljamo, da na tem področju na oddelkih že obstajajo različne študentske in profesorske iniciative,⁶ ki jih delovna skupina NES (Spol v študijskem procesu in raziskovanju) v sodelovanju s Komisijo za kakovost dopolnjuje s pričujočimi Smernicami za vključevanje perspektive spola v študijski proces in raziskovanje.

Smernice so zamišljene kot pomoč pri razmisleku, kako lahko upoštevamo dimenzijo spola v pedagoškem procesu, končna odločitev o možnostih in načinih vključevanja teh vprašanj in tematik v študijski proces

4 OBU Gender in the curriculum self-assessment and diagnostic checklist, <https://gearingroles.eu/wp-content/uploads/2020/05/2002-Gender-mainstreaming-in-education.pdf>; Garcia Toolkit for Integrating Gender Sensitive Approach into Research and Teaching, GARCIA_working_paper_6.pdf (garciaproject.eu); GENDER-NET ERA-NET Manuals with guidelines on the integration of sex and gender analysis into research contents, recommendations for curricula development and indicators, GENDER-NET_D3-11_Manuals_with_guidelines_on_the_integration_of_sex_and_gender_analysis_into_research_web_.pdf.

5 NES UL FF, https://www.ff.uni-lj.si/sites/default/files/documents/NES%20ULFF_po%20senatu.pdf.

6 Na seji Komisije za kakovost 10. 5. 2022 so bile predstavljene ugotovitve opravljenih pogovorov in analize vprašalnikov.

pa je seveda v pristojnosti posameznih oddelkov ob strokovni avtonomiji izvajalk in izvajalcev.

2. Smernice za vključevanje perspektive spola v študijski proces

Pri vključevanju perspektive spola v univerzitetno izobraževanje je možnih več pristopov: transdisciplinarni pokriva različne študijske programe; integrirani pomeni oblikovanje teoretskega, metodološkega in raziskovalnega pristopa kot temeljnega za poučevanje in raziskovanje spola v različnih predmetih in smereh; oblikovanje posebnih modulov ali programov za področje spola; ali oblikovanje posebnega študijskega programa na vseh ravneh terciarnega izobraževanja.⁷

Ti pristopi se ne izključujejo in se lahko med seboj dopolnjujejo. O možnih pristopih se odločajo posamezne univerze, fakultete, oddelki. Filozofska fakulteta UL je s svojimi 21 oddelki in 18 raziskovalnimi centri tako raznolika institucija, da ne more ubrati enega samega modela oziroma pristopa, zato je smiselno razmisliti o izbiri opraviti na ravni posameznih oddelkov, študijskih programov in kateder.

Smernice za vključevanje perspektive spola v študijski proces je mogoče upoštevati pri razvijanju, spremljanju in posodabljanju učnih načrtov in učnih gradiv. Pri tem je mogoče upoštevati nekatere splošne usmeritve:

- skrb, da kurikulum in učna gradiva niso spolno pristranska in ne utrjujejo spolnih stereotipov;
- skrb, da kurikulum in učna gradiva vključujejo tematike, ki se nanašajo na enakost spolov (kjer je to tematsko primerno);
- skrb, da kurikulum vključuje tudi teoretske pristope, koncepte in metodologijo, ki so pomembni za razumevanje položaja žensk in moških oz. spolov v družbi (kjer je to tematsko primerno).

7 Becker, Ruth, Jansen-Schulz, Bettina, Kortendiek, Beate, in Schäfer, Gudrun (2006). *Gender-Aspekte bei der Einführung und Akkreditierung gestufter Studiengänge – eine Handreichung*. Dortmund: Netzwerk Frauenforschung NRW.

2.1. Priporočeni postopki pri razvijanju, spremljanju, posodabljanju učnih načrtov in učnih gradiv

Smiselno je opraviti pregled vključenosti dimenzije spola na ravni študijskega procesa (programi in predmeti) in v zunajštudijskih dejavnostih. Pri tem si lahko pomagate z naslednjim naborom vprašanj:⁸

A. Vsebina in način dela:

- Ali kurikulum in študijska gradiva vključujejo različne življenjske izkušnje žensk in moških oziroma spolov v naši družbi?
- Ali kurikulum utrjuje ali odpravlja spolne stereotipe o moških in ženskah oziroma o spolnih vlogah v družbi?
- Ali je vsebina v učnem načrtu spolno pristranska (ali na primer vključuje samo moške zgodovinske osebnosti, teoretike, znanstvenike)?
- Ali so v nabor študijske literature vključene tudi relevantne in referenčne avtorice z določenega področja?
- Ali se pri predmetih, ki se naslanjajo na informacije in podatke, ti razčlenjeni po spolu ali pa so predstavljeni kot spolno nevtralni?
- Ali kurikulum in učni načrti vsebujejo načine, na katere se v delo, razprave, tematike vključi perspektiva spola, tako da je razvidno, da je obravnavana tematika ključna za razumevanje neenakosti žensk in moških oziroma spolov v družbi, ne pa zgolj kot dodatek?
- Ali je pri tematskih sklopih, pri katerih se obravnavajo teme spola, razreda, rase/etnične pripadnosti, spolne usmerjenosti, narodnosti, religije, v učnem načrtu upoštevan intersekcijski (medpresečni) pristop, ki razkriva, da so to pomembne kategorije družbene analize, ki z medsebojnim vplivom tvorijo specifične situacije posameznic in posameznikov?

8 Zgled za oblikovanje tega dela smernic je bil dokument OBU Gender in the curriculum self-assessment and diagnostic checklist, <https://gearingroles.eu/wp-content/uploads/2020/05/2002-Gender-mainstreaming-in-education.pdf>.

- Ali so v kurikulumu, učnem načrtu, gradivih upoštevani tudi feministični metodološki pristopi, če je to glede na tematiko primerno?
- Ali je v študijskem programu kakršenkoli predmet, ki vključuje ključne koncepte o enakosti moških in žensk oziroma spolov? Če ni, ali menite, da bi ga bilo glede na področje študija mogoče/smiselno vključiti?

B. Študijski proces, delo s študentsko populacijo in zunajštudijske dejavnosti:

- Ali pri organizaciji pogovorov, okroglih miz, simpozijev in podobno upoštevate tudi spolno uravnoteženo sestavo sodelujočih?
- Ali na gostujoča predavanja na vašem oddelku, programu, programski skupini vabite uravnoteženo število žensk in moških?
- Ali skrbite za to, da študentke in študente na enak način vključujete v študijski proces in jih spodbujate k sodelovanju?
- Ali pri predavanjih in v delu s študentsko populacijo uporabljate spolno občutljiv jezik?
- Ali menite, da bodo študentke, študenti pri svojem bodočem poklicnem delu za ta vprašanja dovolj senzibilizirani?

3. Smernice za vključevanje perspektive in dimenzije spola v raziskovanje⁹

Pri ocenjevanju raziskovalnih projektov, ki jih financira Evropska komisija, se bo kot merilo odličnosti upoštevalo, kako jasno in ustrezno je v prijavi projekta vključena perspektiva spola. Ocenjena bo ustreznost predlagane metodologije, vključno z osnovnimi koncepti, modeli, predpostavkami, interdisciplinarnimi pristopi. Zato je treba pri pripravi projekta preveriti, ali je v raziskovalnih vsbinah ustrezno upoštevana perspektiva

⁹ Zgled za oblikovanje tega dela smernic so bile smernice, ki so nastale v okviru mednarodnega projekta RESET.

spola glede na izbrano temo, in sicer v vseh delih prijave: pri pregledu literature, pri omenjanju vrzeli v dosedanjem raziskovanju, pri zastavljanju raziskovalnih vprašanj in podobno.

V nadaljevanju navajamo nekaj korakov, ki jih je smiselno opraviti pri prijavi projekta, pri oblikovanju raziskovalnih skupin in pri diseminaciji raziskovalnih rezultatov.

A. Vsebina projekta:

- pregledati literaturo z vidika spola in preveriti, ali so v njej vključene tudi študije, ki osnovno temo povezujejo s spolom (ter vključiti spol tudi v nabor ključnih besed);
- pregledati in upoštevati relevantna teoretična dela o spolu, ki zadevajo osnovni predmet raziskovanja;
- upoštevati dimenzijo spola pri formulaciji raziskovalnih vprašanj ali tez in raziskovalnih ciljev (če je to za izbrano temo smiselno);
- razmisliti, kakšno vlogo ima spol pri raziskovalnih in podatkovnih vrzelih, ki jih projekt zapolnjuje;
- vključiti podatke, razčlenjene po spolu, in razmisliti, v kolikšni meri na te podatke vplivajo družbene vloge spolov, stereotipi in nezavedne pristranskosti;
- pri vzorčenju upoštevati različne družbene kategorije (spol, starost, razred in podobno).

B. Oblikovanje raziskovalne skupine:

- Ali je raziskovalna skupina uravnotežena glede na spol? Ali so pri tem upoštevane tudi druge raznolikosti (kolikor so lahko) glede na nacionalnost, starost, status, akademske izkušnje itd.?
- Ali je poskrbljeno, da bo v raziskovalnem procesu omogočen oza-veščen odnos do predsodkov o spolu in spolne pristranskosti?

- Ali bodo poleg spola upoštevane tudi druge kategorije, ki so relevantne za analizo konkretnega pojava/procesa?
- Razmisliti, kako bodo pri raziskovanju upoštevana stališča in izkušnje vseh relevantnih družbenih skupin.
- Ali bodo naloge v raziskovalni skupini razpršene ali razporejene na način, ki ne reproducira spolnih stereotipov?

C. Rezultati projekta in diseminacija:

- preveriti, ali so v fazi razširjanja rezultatov upoštrevani prispevki vseh sodelujočih v projektu (pri avtorstvu, v publikacijah, na spletnih straneh, na predstavitevah);
- preveriti, ali sta uporabljena primerna terminologija in jezik, ki ne izražata in ne reproducirata spolnih stereotipov in binarnosti;
- preveriti, ali je pri predstavitevah ugotovitev ustrezno upoštrevana perspektiva spola;
- razmisliti, ali bi bilo potrebno, da raziskovalna poročila/publikacije/izsledke pregleda strokovnjak, strokovnjakinja za enakost spolov.

D. Družbeni učinki raziskovalnega projekta:

- Kakšni različni so lahko vplivi analiziranih pojavov in procesov na ženske in moške oziroma na enakost spolov?
- Kako lahko rezultati projekta prispevajo k napredku in enakosti spolov v družbi?

Članice in člani delovnih skupin za uresničevanje načrta enakosti spolov

DELOVNA SKUPINA 1: Enake možnosti spolov pri zaposlovanju, napredovanju in kariernih možnostih. sistematično zbiranje in spremljanje podatkov

- doc. dr. Blaž Repe
- Manuela Lisjak, Mučič Melita
- Martina Strnad
- asist. dr. Živa Kos
- doc. dr. Mojca Lukan
- doc. dr. Katja Mahnič
- red. prof. dr. Tatjana Marvin
- izr. prof. dr. Jozef Pallyay
- doc. dr. Tea Sernelj
- red. prof. dr. Tone Smolej
- izr. prof. dr. Jasna Mažgon
- Tonja Jerele
- Marija Jeremić
- Ivana Maričić

DELOVNA SKUPINA 2: Spol v raziskovanju, učnih načrtih in pedagoškem procesu

- doc. dr. Boštjan Bajec
- doc. dr. Adriana Mezeg
- Ema Karo
- Priscila Gulič Pirnat
- Ana Marija Lamut
- prof. dr. Milica Antić Gaber
- asist. Kaja Hacin
- prof. dr. Mojca Krevel
- prof. dr. Janja Polajnar Lenarčič
- prof. dr. Alojzija Zupan Sosič
- prof. dr. Eva D. Bahovec
- izr. prof. dr. Urška Fekonja
- izr. prof. dr. Darja Fišer
- prof. dr. Mojca Smolej, prodekanja
- prof. dr. Barbara Pihler Ciglič
- doc. dr. Maja Veselič
- asist. dr. Anja Mrak
- Katja Černe
- Zala Julija Kavčič
- asist. Neža Jagodic
- Ana Lorger
- Mojca Suhovršnik
- Nesa Vrečer

DELOVNA SKUPINA 3: Spolno občutljiva raba jezika. spolni stereotipi, spolna diskriminacija in spolno nadlegovanje

- doc. dr. Jana Kenda
- Sara Svati Sharan
- asist. dr. Jasna Podreka
- prof. dr. Eva D. Bahovec
- doc. dr. Alenka Bartulović
- doc. dr. Ana Cergol Paradiž
- asist. dr. Tjaša Jug
- doc. dr. Agata Šega
- prof. dr. Marko Stabej
- prof. dr. Vojko Gorjanc
- Tina Bizjak
- Mia Hočever
- Maja Koražija
- Tina Tomšič
- Sara Ugrin

Članice in člani Organizacijskega odbora Dnevov enakosti spolov (DES) Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani¹

- prof. dr. Milica Antić Gaber (vodja)
- prof. dr. Mojca Smolej (prodekanja)
- izr. prof. dr. Janja Polajnar Lenarčič (2. sk. NES)
- asist. dr. Živa Kos (GR projekt)
- doc. dr. Jana Kenda (3. sk. NES)
- doc. dr. Blaž Repe (1. sk. NES)
- asist. dr. Jasna Podreka (GR projekt)
- Tjaša Cankar (GR projekt)
- Kristina Zajc Božič (samostojna strokovna delavka za spremljanje dejavnosti FF)
- Melita Mučič (samostojna strokovna delavka)
- Mojca Suhovršnik (študentka)

¹ Članice in člana Organizacijskega odbora za izvedbo DES je imenoval kolegij dekanje Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, prof. dr. Mojce Schlamberger Brezar, na seji dne 30. 11. 2021.